TAm in judicijs terrestribus,quam conventionalibus justitia administrabitur ex præscripto juris provincialis in Livonia recepti, saluis tamen nostris Regijs ac publicis juribus, cujus quidem juris municipalis exemplum Provinciales ad nos mittere debent intra quadrimestre, vt à nobis recognoscatur, & authoritate nostra publicetur. Præteritas omnes injurias facti inter privatos perpetua oblivione delēdas censemus. De causis autem pecuniarum creditarum, & bonorum ademptorum,inter se jure experiri poterunt. Neq; tamen ab ijs qui tempore belli vsuras in bonis suis inscripserunt, exigi eæ debent. In posterum autem non nisi mediocres inscribi & accipi poterunt.

Conventus necessitatis publicæ causa.

QVando opus fuerit conventu pro necessitate publica,quem nos & successores nostri arbitrio nostro, loco & die, quo nobis videbitur, indicemus, prius in singulis Præsidatibus, Vendens. Derpatens. Pernaviens. fiat nobilitatis conventio particularis, quam

quam Præsides in suis Præsidatibus ad aliquem locum convenientem literis suis de mandato nostro convocent,ut nuncij ad hujusmodi conventū eligantur, qui autem vocatus non comparuerit, pœnam sex marcarum Rigensium pendet,cujus medietas Pręsidi, altera vero Fisco Livonico proveniat. Mittent etiam ad eundem conventū nuncios duos Civitas Rigensis, unum Derpatensis, unum Pernauiens.unum Vendens. ac item Curlandiæ Dux, cujus nuncio locus dignus ac conveniens in consessu, attribui debet.

De executione rei judicatæ.

AT quum frustra sententiæ ferantur, nisi legitimè executioni demandentur, volumus,& ineffragabili constitutione sancimus, ut deinceps vnusquisq; cujusvis conditionis aut eminentiæ fuerit, rei judicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur, alioqui locorum Præsides nullo alio à nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adiuncto sibi, ubi causæ conditio id postulaverit Capitaneo, & nobilibus illius

 distri-

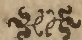
Constitutiones livonicae

CONSTITVTIONES LIVONICÆ, POST SUBmotum ex Livonia Moſchum, à Sereniſſimo STEPHANO Poloniæ Rege, ſancitæ.

CRACOVIÆ, IN OFFICINA NICOLAI SCHARFfenberger, Typographi Regii. Anno 1583. antè hac excuſæ, nunc GEDANI recuſæ.

CONSTITVTIONES LIVONICAE.

TEPHANUS DEI GRATIA REX POLONIÆ, MAGNVS DVX Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kiioviæ, Volhyniæ: Podlachiæq́;, nec non Princeps Transsyluaniæ, &c.

SIgnificamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris harũ notitiam habituris. Quia nos per Dei gratiam recuperata de potestate Moschi Provincia Livonia, ejus statui ac bono ordini prospicientes, ac defensionis & justitiæ rationem habẽtes, adq; exemplum inprimis terrarum Prussiæ nos accomodantes, infra scriptas leges & cõstitutiones ei Provinciæ, de consilio Consiliariorum nostrorũ dandas, & promulgandas esse duximus, damusq́; & promulgamus præsentibus. Jura tamen nostra Regalia integra nobis in omnibus reservando.

CONSTITVTIONES

Episcopatus
Vendensis.

IN primis Deo optimo gratias pro victoria concessa agentes, ad ejusq; cultum actiones nostras referentes, fundavimus Episcopatum in eadem Provincia, in locum Archiepiscopatus, & Episcopatuum, qui fuerunt superioribus temporibus. Primum discordia interna, deinde verò hostili gladio exterminati: cujus sedes Vendæ futura est. Vbi etiam Canonicorum Collegium instituimus, ac item per Civitates, Oppida, & Villas nostras regales, Parochias, & scholas ritus Catholici ereximus.

De dissidentibus
in Religione.

ANnuimus petitionibus Provincialium Provinciæ Livoniæ Rigæ, & hic ad nos factis, ut Augustanæ confessionis, quæ unica post religionem Catholicam illam in Provinciam introducta erat, liberum usum illis permittamus.

Tres

Tres Præſidatus

in Livonia.

PRovinciam Livoniam, quæ adhuc à nobis parta eſt, in tres dividimus partes, tùm juriſdicundi, tum defenſionis cauſa: Quarum prima erit Vendenſis, atque id quicquid inter flumen Dunam, & Goviam, & inde ad fines Moſchoviæ verſus Opoczkam, ſupra Marienhauſen ſitum eſt, ad Præſidatum Vendenſem ſpectabit, incluſis etiam arcibus, Marienhauſen, Ludzen, & Rozythen: Altera Derpatenſis, quæ à flumine Govia ad fines uſque Moſchoviæ extēdetur, & verſus Felinum Vilſcher lacu terminabitur: Tertia Pernavienſis, quæ Felinum Pernaviam, & cæteras arces inter Goviam flumen, & mare, & lacum Vilſcher continebit.

Præſides Livon:

QVibus quidem in partibus ſinguli *Præſides*, Vendenſis ſcilicet, Derpatenſ. & *Pernavienſ* præerunt eo jure & authoritate in illa provincia, qua

Palatini in Prussia sunt, cum quibus etiam, necessitate exposcente, ad bellum movere debebunt, postquam prędicti Præsides à nobis, vel gubernatore Livoniæ, vel locum tenente, vel Commissario nostro admoniti fuerint.

Succamerarij.

STatuimus, ut in eadem Provincia tres itidem Succamerarij sint. Vendensis, Derpatensis, Pernaviensis, eadem authoritate & functione, qua Succamerarij sunt in terris Prussiæ. Iidem finibus inter nobilitatem regundis præerunt.

Vexilliferi.

TRes itidem prędictæ Livoniæ Provinciæ regiones tres suos vexilliferos habebunt, subq́; signis à nobis illis attributis, necessitate exposcēte, ut supra scriptum est, dictæ provinciæ Nobiles & Incolæ, ad bellum & defensionem progredientur

Iudicia terrestria.

Judicia

IVdicia terreſtria in ſingulis *P*ræſidatibus, quotannis bis celebrentur, ita ut in *P*ræſidatu Vendenſi, prima judicia feria tertia poſt Dominicam, Quaſimodogeniti, ſecunda feria tertia poſt Lamperthi, in *P*ernavienſi, duab: poſt hebdomadibus, in Derpatenſi duabus poſt aliis obſerventur. Ex quibus quidem judiciis terreſtribus, appellationes ordinariæ fient ad conventum Livoniæ.

Judices, Scabini,

& Notarij terreſtres, ac Tabelliones.

IVdicia terreſtria judicabuntur ab judice. Iudex autem cuivis *P*ræſidatui ex quatuor à nobilitate propoſitis, unus per nos aſſignari debet, cui aſſidebunt ſex ſcabini, ex duodecim à nobilitate propoſitis, à nobis deſignati. Notarium verò terreſtrem ex quatuor à nobilitate electis, unũ itidẽ deſignabimus, qui Acta ac Decreta judicij terreſtris conſcribet & edet. *P*ro incidẽtibus verò paſſim neceſſitatibus publici tabelliones in conventibus Livo-

niæ modo infraſcripto habendis, qui fuerint teſtatæ probitatis ac fidei, ex conventus illius ſententia, creari poterunt.

De Appellatione.

VT autem frivolæ & temerariæ appellationes nonnihil cohibeantur, quiſquis in judicio terreſtri ad conventum appellaverit, octodecim marcas Rigenſes in judicium reponat. Et ſi appellans ſuccubuerit, in uſum publicum judicii in quo erant repoſitæ, cedant, alioquin parti reſtituantur.

Judicia Præſidum, & ſanguinis, ac facti recentis.

NEc Præſides cauſas ad jus terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium judicent, & provocantes ad judicium terreſtre remittant, exceptis cauſis levioribus, quæ videlicet valorem triginta marcarum Rigenſiũ, non excedant. Hæ quidem ſine ſtrepitu judicii, de ſimplici & plano ab eis componi poſſunt. In cauſis autem ſanguinis, & facti recentis in

tis in

tis indilatam justitiam ministrent, nec partes contendentes ad componendam amicè inter se cõtrouersiam cogant, nec vllas pœnas exigant, nisi per judicium decretas. Quarum pœnarum tertia pars judicio terrestri, reliquæ duæ partes Præsidi loci cedant.

Præsides & Capitanei cœteriq; omnes judicio terrestri subsint.

PRæsides & Capitanei, ac quivis incolæ Livoniæ, siue Poloni, siue Lithuani, alijq; omnes citati: tam in judicio terrestri, quam conventuum publicorum respondere sint obligati, exceptis obligationibus super bonis nostris Regalibus emergentibus: Civitatibus etiã judicia juxta privilegia ipsorum relinquimus.

De Commissionibus.

VT autem temerariæ lites amputētur, Commiſſarios ſiue judices delegatos non deputabimus in cauſis ad judicium terreſtre ſpectantibus, & minus in eo jam pendentibus niſi per rationem ordinariam, de qua infra dicetur à ſententia definitiua, ſeu interlocutoria jam lata, ad nos remiſſę fuerint, exceptis cauſis limitum, bonorum noſtrorum Regalium, & diviſionis fratrum, & proximorum. Nec Iudices delegatos ſeu Cōmiſſarios à quibus ſemel appellatum eſt, in eadem cauſa denuo deputabimus, aut cauſam ad ipſos remittemus. Non enim veriſimile aut honeſtum videtur, quòd judex ſuam priſtinam ſententiam retractet, aut aliter poſtea judicet quam antea judicauerat.

De Conventibus

publicis judicialibus.

COnventus autem publici judiciorum cauſa in Livonia Vendæ quotannis bis celebrentur, verno videlicet tempore, ad diem S. Stanislai, tempore autem autumni ad diem S. Michaelis, ad prædictos conventus publicos omnes cauſæ, tam ex Civitatibus, quàm ex judicijs terreſtribus, per appellationem

lationem devoluantur, ac etiam ex Feudis Ducali-
bus: eæ verò appellationes cognoſcentur, in dicto
conventu ab Epiſcopo, tribus præſidibus, Capita-
neo Vendenſi, Queſtore provinciali, tribusq; Suc-
camerarijs, Civitatumque, Rigenſis duobus, Der-
Patenſis vno, Pernauienſ. vno, Vēdenſ. vno, depu-
tatis. Præſidebit vero gubernator Livoniæ, vel lo-
cum tenens, aut Commiſſarius noſter, à nobis pro
tempore deſignandus, atq; ibi omnes cauſæ finien-
tur, ſine vlteriori provocatione, exceptis cauſis a-
miſſionis hæreditatis bonorum, in quibus ſi quæ
pars à conventu ſe gravatam putaverit, vtriuſque
partis allegationes diligenter conſcribi, ac ad nos
obſignatæ ſigillis omnium ſupraſcriptorũ per gu-
bernatorem, aut locum tenentem, vel commiſſari-
um noſtrum remitti debent, de quibus nos ſenten-
tiam noſtram itidem ſcripto noſtro declarabimus,
ac item exceptis cauſis famæ, in quibus hoc idem,
niſi ſint ſanguinis & facti recentis, obſervari volu-
mus. Decreta vero prædicta conventionalia, à No-
tario terreſtri Vendenſi conſcribentur, ſub ſigilloq;
ejusdem terræ edentur,

De jure munici-pali LIVONICO.

TAm in judicijs terreſtribus, quam conventionalibus juſtitia adminiſtrabitur ex præſcripto juris provincialis in Livonia recepti, ſaluis tamen noſtris Regijs ac publicis juribus, cujus quidem juris municipalis exemplum Provinciales ad nos mittere debent intra quadrimeſtre, vt à nobis recognoſcatur, & authoritate noſtra publicetur. Præteritas omnes injurias facti inter privatos perpetua oblivione delēdas cenſemus. De cauſis autem pecuniarum creditarum, & bonorum ademptorum, inter ſe jure experiri poterunt. Neq; tamen ab ijs qui tempore belli vſuras in bonis ſuis inſcripſerunt, exigi eæ debent. In poſterum autem non niſi mediocres inſcribi & accipi poterunt.

Conventus necesſitatis publicæ cauſa.

QVando opus fuerit conventu pro neceſſitate publica, quem nos & ſucceſſores noſtri arbitrio noſtro, loco & die, quo nobis videbitur, indicemus, prius in ſingulis Præſidatibus, Vendenſ. Derpatenſ. Pernavienſ. fiat nobilitatis conventio particularis,

quam

quam Præsides in suis Præsidatibus ad aliquem locum convenientem literis suis de mandato nostro convocent, ut nuncij ad hujusmodi conventũ eligantur, qui autem vocatus non comparuerit, pœnam sex marcarum Rigensium pendet, cujus medietas Pręsidi, altera vero Fisco Livonico proveniat. Mittent etiam ad eundem conventũ nuncios duos Civitas Rigensis, unum Derpatensis, unum Pernauiens. unum Vendens. ac item Curlandiæ Dux, cujus nuncio locus dignus ac conveniens in consessu, attribui debet.

De executione rei judicatæ.

AT quum frustra sententiæ ferantur, nisi legitimè executioni demandentur, volumus, & ineffragabili constitutione sancimus, ut deinceps vnusquisq; cujusvis conditionis aut eminentiæ fuerit, rei judicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur, alioqui locorum Præsides nullo alio à nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adiuncto sibi, ubi causæ conditio id postulaverit Capitaneo, & nobilibus illius

districtus, aut etiã, si necessitas exegerit, omnibus & singulis vasallis nostris seu nobilibus illius Præsidatus, quos ad assistendum illi sub jurisiurãdi debito & amissione bonorum obligatos esse decernimus. Si verò majori potentia sit opus, negocium ad nos referri volumus, vt opportunis rationibus rebus provideamus, Præsides similiter ad hujusmodi executiones faciendas, justiciamq; oppressis ministrandã jusjurandum nobis præstitum adigat, quos etiam si remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Vngaricaliũ pœna plecti volumus, cujus mulctæ medietas parti, cui justicia denegata est, altera verò medietas Fisco cedat. Vbi autem quis executioni voluerit resistere, aut jam factam violare convictus fuerit, pœna banni sive proscriptionis, ac bonorum confiscatione, irremissibiliter puniatur. Ex quibus bonis parti læsæ primum satisfiat, quod reliquum fuerit, prædicto Fisco applicetur.

De violentiis ac viis publicis.

Statu-

STatuimus præterea ut nullus Capitaneus, nobilis, civis, aut quivis alius, cujuscunque conditionis existat, qui personis, castris, domibus, aut possessionibus alicujus vllam violētiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat, super his convictus, capitali pœna puniatur.

De Captivatione, criminibus ac contractibus.

ET cum aliquis nobilis Decreto publici convētus, judicio Præsidum aut terrestri capitur, quod sub certis pœnis in potestatem aut carcerem civilem non tradatur, sed in manus Præsidum. Si quis autem in Civitate, ubi nulla arx est capitur, & authoritate conventus Præsidis, aut iudicij in carcerē civilem conijcitur, in potestate eorundem & non civitatis permaneat. Fideiussoria autem cautione à carcere hujusmodi liberetur, nisi causa fuerit criminalis, & ut sub pœna viginti florenorum Vngaricalium, quorū medietas Præsidi, altera parti læ-
læ cedat,

ſæ cedat, abſq; vlla remiſſione perſoluenda, nobiles & eorum ſubditi authoritate ſeu poteſtate ciuili non capiantur, detineantur, aut areſtentur, nec nobiles authoritate propria capiant, aut detineant ciues vel eorum ſubditos, ſed vnuſquisque coram judice ſuo ordinario conveniatur, & juſtitiam requirat, niſi in caſibus recẽtibus, & actionibus criminalibus, nam delinquens in loco delicti deprehenſus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conveniri.

De Fluminibus.

PRæterea ne in fluminibus terrarum noſtrarum Livonię quibuscũq; ab antiquo navigabilibus obſtacula fiant, ut tam piſcibus, quam navibus, & lignis liber tranſitus permittatur, bonis ac juribus noſtris Regalibus, & quorumcunq; Privilegijs antiquis, & præſcripta conſuetudine ſaluis.

De bonis terreſtribus civium, & nobilium civilibus.

Civi-

CIvibus bona terreſtria, & nobilibus civilia bona liberum ſit deinceps emere: ita tamen, quod ad paria onera utrinq; ferenda ſint obligati. Quod ſcilicet cives ratione bonorũ terreſtrium omnia nobilitatis onera, & nobiles ratione civilium bonorum omnia civilia onera, æquis paſſibus ferant, & eidem juri ſubſint.

De Prædonibus.

STatuimus, vt Præſides & Capitanei, quisque in ſuo Præſidatu, & Capitaneatu diligenter fines terrarum obſervent, ne prædones & graſſatores ingrediendo impunè graſſentur.

Ruſtici arma non ferant.

ET præterea, ne ruſtici cum bombardis, cuſpidibus, lanceis, gladijs, aut ſimilibus armis, pulicè aut privatim incedant, atq; ea deferant, niſi ad venationem, aut publicam pacem tuendam, à Dominis & poteſtatibus ſuis evocati fuerint. Sculteris etiã exceptis quibus ob publicam functionem, armatos eſſe liceat.

De mercimonijs, & rusticis.

NE etiam mercatores & præsertim peregrini sive exotici homines, in nobilitatis ac civitatũ iniuriã, merces in villis ac pagis clàm & publice coemere, & negociationes exercere audeant, authoritate nostra Regia firmiter prohibemus. Statuentes, ut deinceps subditi Dominorum merces & res suas vendibiles in Civitatem ducant, & in foro publico venales exhibeãt. Cum verò supra actis temporibus, plebem rusticam miris modis pressam in Livonia fuisse audiamus eam ad tolerabilem statum reducendam, ejusq; rei rationes aliquas in cõventu provinciali ineundas censemus, ad quam nos quoq; authoritatem nostram, & ordinationem, cõmunicato cum Provincialibus in eodem conventu consilio, adhibebimus.

De mercimonijs Moschoviticis.

Manda-

MAndamus locum tenenti noſtro, Præſidibus, Capitaneis ac alijs Provinciæ ac Civitatum Magiſtratibus, ut merces omnes Moſchoviticas Pleſcovia, & aliunde per ditiones noſtras Rigam, aut Pernaviam, quo ad diverſum aliquid pro ratione temporis ſtatuerimus dirigant. Riga verò & Pernavia trans mare, tum in Lithuaniam Poloniamq;: nec ijs mercimoniis uti, niſi ſubiectos nobis patiantur ſub gravi animaduerſione.

De Conſtitutionibus in poſterum faciendis aut emendandis.

SI quid poſtea de ſtatu Livoniæ, ejusq; bono ordine ſtatuendum ſit, aut in ſupraſcriptis cōſtitutionibus emendandum, mutandū, addendum, id prout res ac neceſſitas tēpusq; exiget, matura ac bona deliberatione faciemus. Quæ omnia & ſingula ut ſupra ſcripta ſunt ſancimus, ac decernimus robur debitæ firmitatis habere debere, ac ab omnibus in

eadem Provincia obſervari, ab ijs verò quorum intereſt manu teneri, & exequi. Harum quibus Sigillum noſtrum appreſſum eſt, teſtimonio literarum.

Actum & datum Varſaviæ, die quarta Decembris correctionis, Anno M. D. LXXXII. Regni noſtri, Anno ſeptimo.

Per manus Illuſtris, & Magnifici Ioannis de Zamoſczie, Regni noſtri ſupremi Cancellarij, & exercituum Regni Generalis. Cracovienſ. q; ac Marieburgenſ. Miedzyrzecenſ. Knyſchynen. Krzeſzovienſis, &c. Capitanei. Sincere nobis dilecti.

G

